

УДК 378:65.012.65 (477)

**Н.П. Рибальченко викл., О.М. Нестеренко ст. викл., Н.А. Горбова
доцент, Ю.Є. Вороніна ст. викл., С.Р. Плотніченко доцент.**

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА СТЕЙКХОЛДЕРІВ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Анотація. У статті розглядається актуальність дослідження того, що саме впливає на якісну оцінку вузів стейкхолдерами і що здатне вплинути на їх прагнення до взаємодії.

Ключові слова: освітні технології, заклади вищої освіти, стейкхолдери, ефективність закладів вищої освіти, управлінська діяльність.

Постановка проблеми. В умовах інтенсивного реформування системи освіти, заклади вищої освіти все частіше починають стикатися з необхідністю ведення конкурентоспроможної політики на ринку освітніх послуг [5]. При цьому реалізація стратегій і програм розвитку освітніх закладів передбачає активну взаємодію з численними організаціями, групами і індивідами, а також облік їх різноманітних інтересів і вимог.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сутності стейкхолдерського підходу та поняття «стейкхолдери» в системі вищої освіти активно досліджуються науковцями. Цю проблему досліджували В. Байденко, І. Баришевська, Л. Гаценко, Г. Клімова, А. Корабахіна, Г. Піскурська, Ю. Романенко Н. Савицька, Н. Селезньова, Е. Фріман та багато інших.

Формулювання цілей статті. Поступове зникнення національних моделей університетів та створення єдиного освітнього простору, що функціонує за ринковими законами, зумовило кардинальні перетворення університету як організації. У зв'язку скорочення державної підтримки та посилення конкуренції в рамках освітнього простору університети перебирають на себе функцію фінансування та вимушені розробляти найбільш ефективні методи управління. Сьогодні специфіка діяльності сучасного університету дозволяє розглядати його як стейкхолдер-компанію - систему, яка складається із багатьох різних груп зацікавлених сторін. Метою діяльності університету є задоволення запитів всіх стейкхолдерами, при цьому цілі навчального закладу не тотожні цілям окремої його підсистеми (стейкхолдера).

Виклад основного матеріалу. Формування і спільне використання актуальних цінностей з кожною заінтересованою цільовою групою, причому з орієнтацією на довгострокові партнерські відносини, лягли в основу теорії - Дерова Е. Фрімана, з точки зору якого стейкхолдер - це група або індивідуум, який може здійснити вплив на досягнення організацією своїх цілей або на

роботу організації в цілому [2,3].

Вітчизняна практика управлінської діяльності в освіті за майже 30-річний період реформ і перетворень відкрито показала свою гнучкість, релевантність, орієнтацію на результат, але проблема взаємин із зацікавленими сторонами, як і раніше актуальна, так як кожна з них має пряме, або непряме вплив. Основним завданням стейкхолдер-менеджменту є створення таких умов, при яких освітня організація вищої освіти могла б успішно і стабільно розвиватися для держави, при цьому максимально скорочуючи стратегічні несподіванки [4, с.17-25].

Ключовою умовою розвитку закладу вищої освіти (далі - ЗВО) є його здатність забезпечити собі довгострокове ефективне функціонування та свій позитивний вплив на національну економіку. Щоб можливості ЗВО реалізувалися в потужний управлінський ресурс, необхідно значно підвищити ефективність його взаємодій з основними стейкхолдерами. Важливо відзначити, що управління розвитком закладу вищої освіти не можна розглядати окремо від управління діяльністю всього закладу в цілому [8].

В рамках управління можуть виникнути суперечності між цілями і завданнями різних підрозділах як підсистем організації вищої освіти (далі - ВО). Тому потрібна наявність єдиної системи управління і планування на основі комплексної оцінки діяльності закладів вищої освіти. Таким чином, буде актуально дослідження того, що саме впливає на якісну оцінку ЗВО стейкхолдерами і що здатне вплинути на їх прагнення до взаємодії [12].

Проблема в оцінці діяльності будь-якої організації, в тому числі організації вищої освіти, являє собою різноманіття схожих термінів для позначення характеристик успішності функціонування. Це зумовлено відмінностями трактувань перекладу іноземних джерел, на основі яких склалися деякі дослідження. У зв'язку з цим потрібне уточнення понятійного апарату для подальшої роботи [10, с. 45-47].

Ефективність діяльності ЗВО визначають форми і методи реалізації його взаємозв'язків зі стейкхолдерами для забезпечення задоволення інтересів обох сторін зокрема і інтересів закладів вищої освіти країни в цілому. Разом з тим слід враховувати наступне: за рахунок відмінностей в рівні наявності і використання своїх можливостей різняться за масштабами, цілями (різна спрямованість на задоволення потреб своїх і стейкхолдерів) і способами досягнення цих цілей. Отже, ці аспекти повинні так чи інакше простежуватися в стратегії управління ЗВО, яка прагне зміцнити свої позиції в реаліях сучасної економіки.

Залежно від того, з ким із стейкхолдерів заклад вищої освіти планує вдосконалювати свої зв'язки, йому потрібно акцентувати увагу на тих напрямках діяльності, які роблять позитивний вплив на дану групу [6].

В першу чергу, заклад вищої освіти повинен усвідомлювати цінність довгострокових, поважних відносин з «бізнес-спільнотою» як основним «споживачем» підготовлених випускників, повинен поважати людську гідність кожного працівника і серйозно ставитися до його інтересів; поважати

людську гідність здобувачів на всіх освітніх програмах, курсах підвищення кваліфікації і професійної підготовки, прагнучи відповідати їх раціональним очікуванням; а також з повагою ставитися до ролі державних інститутів. Таким чином, в подальшому в статті саме перераховані суб'єкти будуть матися на увазі автором при використанні терміну «стейкхолдери вузу».

Управління групами стейкхолдерів освітнього закладу (організації), на думку Т.М. Пек, має на увазі, як і у комерційної організації, проведення переговорів, комунікації, контакти і відносини з ними, мотивування їх поведінки з метою визначення найбільшої вигоди для організації

Згідно з даними Агентства стратегічних ініціатив [10], ЗВО при реалізації своєї діяльності стикається з наступними проблемами:

1. Освіта відірвана від роботодавця. У більшості випадків виробнича практика студентів на підприємствах є формальною, необхідні навички в повному обсязі не освоюються.

2. Старіння державних освітніх стандартів в силу відсутність ефективного інструменту швидкого оновлення їх змісту та дотримання балансу «теорія - практика».

3. Тривалий цикл впровадження професійних стандартів. Від моменту початку розробки до моменту затвердження та впровадження проходить до 5 років.

4. Не фінансуються коопераційні зв'язки. Взаємодія підприємств і навчальних закладів, в тому числі співфінансування підготовки, здійснюється несистемно, локально, без нормативної і єдиної методичної бази.

5. У багатьох освітніх організаціях країни вимірювальної техніки не відповідають передовим технологіям, відсутня можливість оперативного поновлення матеріально-технічної бази. Наприклад, учасники збірної України на світових чемпіонатах WorldSkills International, як і на сучасних підприємствах, стикаються з абсолютно новим для них обладнанням і багатофункціональними завданнями.

Для підтвердження гіпотези про те, що на даний момент зв'язку закладів вищої освіти зі стейкхолдерами знаходяться на незадовільному рівні, а реалізації потреб зацікавлених сторін в основному не відбувається, було проведено аналіз, який, базується на зборі даних від студентів і випускників, абітурієнтів, керівників промислових підприємств і інших потенційних роботодавців випускників ЗВО.

Проведений аналіз за різними напрямками взаємозв'язків між вищою освітою, суспільством і ринком праці, яке дозволило розкрити відносини соціуму і промислового сектора до взаємодій зі сферою вищої освіти.

Проблемою випускників ЗВО є недолік практичних знань і навичок і необхідних компетенцій.

Посилює проблему те, що роботодавець часто сам заводить в глухий кут освітній процес, вимагаючи від майбутніх фахівців глибоких, але вузькоспеціальних знань.

Таким чином, освітня організація, як відкрита і складна система,

постійно піддається внутрішнім і зовнішнім впливам, в результаті чого відбуваються як якісні, так і кількісні зміни. Це знаходить своє відображення в динаміці великого числа оціночних показників, кожен з яких може дати лише точкову характеристику тієї чи іншої сторони діяльності.

Отже, на думку автора, заклад вищої освіти для забезпечення ефективності своєї діяльності повинен:

- залучати зацікавлені сторони до взаємодії у вирішенні широкого кола питань (впровадження напрямків підготовки, ціноутворення, логістика та ін.);
- здійснювати розподіл ресурсів для створення можливості управління ризиками, що виникають при ускладненні завдань функціонування;
- узгоджувати дії між зацікавленими сторонами при невеликих витратах;
- формувати можливості швидкої генерації знань.

Для подальшого поліпшення ефективності логіка функціонування ЗВО повинна з часом перетворюватися (еволюціонувати), породжуючи нові моделі, що дозволяють освітньої організації вищої вийти на успішну траєкторію розвитку.

Таким чином, управління системою сучасної освіти, безумовно, є складним організаційним механізмом у всьому різноманітті його учасників, ресурсного забезпечення та методології.

Проте, його вдосконалення повинно бути направлено на орієнтування взаємодії всіх зацікавлених осіб в розрізі гостро назрілих останнім часом територіально-соціальних потреб.

Висновки. Отже, заклад вищої освіти як стейкхолдер -компанія реалізує свою місію в інтересах всіх зацікавлених груп, максимально підвищуючи ефективність взаємного співробітництва і власну конкурентоспроможність в умовах сучасного освітнього ринку.

З метою задоволення суспільних потреб і реалізації свого призначення заклад вищої освіти повинен бути відкритим для діалогу, обміну інформацією та взаємодії з внутрішніми і зовнішніми стейкхолдерами як суб'єктами впливу на його функціонування. Університет в умовах глобальних викликів і ризиків, зміни освітніх парадигм, суспільних трансформацій повинен враховувати наслідки своєї діяльності для всіх стейкхолдерів і бути за них соціально відповідальним.

Список використаних джерел:

1. Freeman R. E., Marshfield M.A. Stakeholder Management: A Stakeholder Approach. Pitman Publishing, 1984. P. 27.
2. Радаев, В. В. Современные экономико-социологические концепции рынка. Экономическая социология. 2008. Т.9, №1. С. 20-50.
3. Практики КСВ в Україні 2012 ; за ред. М. А. Саприкіної Київ: Центр «Розвиток КСВ», 2012. 126 с.
4. Грішнова О., Бех С. Соціальна відповідальність університетів України: порівняльний аналіз та основні напрями розвитку. Вісник Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Серія Економіка. 2014. № 158. С.16.
5. Баришевська І.В., Корабахіна А.Ю. Особливості впливу

стейкхолдерів на розвиток освітнього простору вищого навчального закладу. Нові технології навчання : наук.-метод. зб. Київ, 2016. Вип. 88. Ч. 1. С. 89–92. URL: http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1910/1/stattia_Barishvskaya_Korabahina_2016.pdf (дата звернення: 23.03.2020).

6. Гаценко Л.В. Теорія зацікавлених сторін (стейкхолдерів): історія розвитку та проблемні питання для подальших досліджень. Водний транспорт : зб. наук. пр. Київ, 2016. Вип. 1. С. 156–160. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vodt_2016_1_27 (дата звернення: 24.03.2020).

7. Жегус О.В. Ключові стейкхолдери закладу вищої освіти на галузевому ринку. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. Вип. 4 (15). 2018. С. 170–177.

8. Клімова Г.П. Якість вищої освіти: європейський вимір. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». 2016. № 1. С. 203–210. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnuua_2016_1_22 (дата звернення: 02.04.2020).

9. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 02.04.2020).

10. Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. : Указ Президента України від 25 червня 2013 р. № 344/2013/Президент України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 02.04.2020).

11. Романенко Ю.А. Якість освіти: суть поняття та оцінювання. Наукові праці Вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет». 2009. № 3. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Npdntu_pps/2009_3/romanenko.pdf (дата звернення: 02.04.2020).

12. Савицька Н.Л. Інституціональні проблеми взаємодії стейкхолдерів у вищій освіті. Соціально-економічні трансформації в епоху глобалізації : зб. наук. ст. учасників Шостої всеукр. наук.-практ. конф. Полтава : Скайтек, 2015. С. 48–52.

N. Rybalchenko, O. Nesterenko, N. Horbova, Yu. Voronina, S. Plotnichenko. Interaction of higher education institutions and stakeholders in the modern educational space

Summary. The article considers the relevance of the study of what exactly affects the qualitative assessment of universities by stakeholders and what can affect their desire to interact.

Key words: educational technologies, institutions of higher education, stakeholders, efficiency of institutions of higher education, managerial activity.